

drelanderer" — den Kamp, man formener, Dr. Brandes har ført mod vor Nationalitet. Det tror jeg, er en Forglemmelse fra den højtærede Kultusministers Side (Kultusministeren [Goos]: Det var Dr. Brandes' egne Ord, jeg anførte, altsaa var det ingen Forglemmelse!) I alt Fald forekommer det mig, at jeg hørte, at den højtærede Kultusminister glemte det; men det forekommer mig, at denne tredje Nøse kunde staa smukt Side om Side med de to andre, den højtærede Minister fremsatte.

Altsaa, den Agitation, som Dr. Georg Brandes har udfoldet, skulde forhindre ham i at faa Statsunderstøttelse, fordi den var rettet mod det bestaaende Samsunds Religion, Moral og — jeg føjer til: vor Nationalitet. Jeg maa sige, at det overrasker mig noget; navnlig overrasker det mig fra den højtærede Kultusministers Side. Den højtærede Minister har jo været — jeg tror med Rette — anset for at være en Mand, der paa de aandelige Omraader var fuldkomment saa liberal som de fleste andre. Jeg nævner det ikke for at fremtætte en Spydighed mod den højtærede Minister, jeg siger det med Anerkendelse. Det er godt, at der paa den Plads, hvor den højtærede Minister sidder, er en Mand med Liberalitet i Sindet over for de forskellige aandelige Høvelser. Men hvorledes denne Kultusminister nu kan gøre det fordommeligt at kritisere det bestaaende Samsunds Moral, Religion og, som jeg føjer til — vor Nationalitet ogsaa, forstaar jeg ikke. Det kan dog ikke være den højtærede Kultusminister ukendt, at der, om ikke lige fra Verdens Skabelse, saa dog i alt Fald fra vor Tidregnings Begyndelse af, har været Kættereri netop paa det Omraade, den højtærede Kultusminister har under sit Bærg. Og jeg tror, at naar han ser paa Fortiden, vil han vistnok erkende, at det hører snarest til den barbariske Tid, at man har villet forfølge Folk med kætteriske Meninger (Kirkeministeren [Goos]: Her er Spørgsmaal om at understøtte!) Ja, det komme vi til om lidt. Den højtærede Minister gør en Indvending, som jeg kun hører med halvt Øre, da den gøres lavt; men jeg tror at have opfattet den og skal ogsaa komme til den.

Hvad særlig angaar den Agitation, som Dr. Georg Brandes skulde have drevet imod Folkets religiøse Begreber, tror jeg, saa vidt jeg har fulgt denne Mands litterære Virksomhed, at den tilhører særlig den Periode, da den højtærede Kultusminister saa med venlige Øjne paa denne Mand. Jeg tror, at det Udfald mod vore religiøse Begreber her i Landet, som man særlig læg-

ger Dr. Brandes til Last, tilhører netop hans yngre Periode, den Periode, da han havde den højtærede Kultusminister paa sin Side, og hvis jeg behøver et Vidnesbyrd, som jeg tror, at den højtærede Minister vil lægge Vægt paa i politisk Henseende, vil jeg henholde mig til en Dokumentation, vi i Fjerd hørte af det ærede Medlem for Hille-rød (Dinesen). Det ærede Medlem havde i Fjerd en Fortegnelse over støgne Ting, som Dr. Georg Brandes skulde have sagt over for forskellige kirkelige Retninger, men ganske sikkert tilhøre disse Udtryk, som det ærede Medlem særlig hængte sig i, Dr. Brandes' tidligere Periode. Jeg skal tilføje for mit eget Vedkommende, at jeg selv er blevet stødt, jeg kan gerne sige: forarget over disse Udtryk. Naar jeg her tager lidt frit og maaske lidt varmt paa denne Sag, er det, fordi jeg ikke kan blive mistænkt for at høre til denne Mands Menighed. Hvis det drejede sig om at erklære sig for en Tilhænger af Dr. Brandes i moralisk, religiøs, national og litterær Henseende, er det muligt, at jeg i de allerfleste Retninger vilde være en mer eller mindre udpræget Modstander af hans Ansuelser. Derfor kan jeg med saa stor Frihed og Frejdighed tage Ordet i denne Sag. Jeg kan ikke mistænkes for at høre hverken til hans nærmere eller fjærnere Meningsfæller, og jeg tror heller ikke, at jeg nogensinde er blevet anset for at være en saadan. Jeg tror endogsaa, at jeg fra Dr. Brandes' og hans nærmeste Venners Side regnes til den Flok af Døsmere og Ignoranter, som man mener, at Dr. Brandes anser alle for at være, der ikke tilhøre hans Menighed. Men det er netop, fordi jeg staar i betydelig aandelig Afstand fra denne Mand, at jeg kan tage hans Forsvar i denne Sag. Jeg siger altsaa, at de Indvendinger, den højtærede Kultusminister henter fra Dr. Brandes' religiøse Holdning, stammer — det ved jeg aldeles bestemt, og jeg tror at kunne dokumentere det ud af Dr. Brandes' egne Skrifter — netop fra den Periode, da Dr. Brandes havde den højtærede Kultusministers Bevaagenhed, og da denne — han var den Gang ikke Minister, men alene Professor ved Universitetet — ønskede Dr. Brandes til Kollega. Der er dernæst dette om de moraliske Begreber. Jeg er ikke enig i den Tendens, som har ligget i Dr. Georg Brandes' Udtalelser med Hensyn til det moraliske. Det er jeg lang Tid fra ikke. Men jeg tror ikke, at den højtærede Kultusminister som Chef ogsaa for Latinstolerne maa være for snæver i sin Betragtning af, hvad der kan tilstedes i Retning af fri Diskussion om moraliske Forhold. Enhver, der kender lidt til